

فرهنگ استنادی روان‌شناسی

Referential Dictionary of Psychology

محمد تقی دلخوش
دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران جنوب

- فرهنگ روان‌شناسی و علوم تربیتی (استنادی)
- علی صاحبی - فریده محمدی - هدی لقا برازنده
- انتشارات واقفی
- ۱۳۸۱، ۵۷۱ صفحه، ۳۳۰۰ نسخه، ۲۰۰۰۰ ریال

«ضرورت ترجمه بلادرنگ مفاهیم و اصطلاحها توسط دریافت‌کنندگان پیام، پدیده برگردانهای متفاوت برای مفهومی واحد را در جوامعی مانند جوامع فارسی زبان به وجود آورده است. . . فهرستی جامع و به لحاظ زمان روزآمد از برگردانهای علمی موجود در هر موضوعی همراه با تنوع برگردانها و منابع فارسی که برگردانها از آنها برگرفته شده، در اختیار همگان قرار داشته باشد. در این نوع منابع دو معیار بیش از سایر معیارهای القاء‌کننده برگردان مرجح است. صلاحیت علمی و تجربی مترجم و فراوانی کاربرد هر برگردان در منابع علمی دیگر. . . کتابی که در دست شماست با همان اهداف و با امید همان اهداف و امید همان تأثیرات مثبت علمی گردآوری و تدوین شده است.»

آنچه آمد، عباراتی برگرفته از پیشگفتار کتاب «فرهنگ روان‌شناسی و علوم تربیتی» به قلم محمدحسین دیانی استاد گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد که توسط علی صاحبی، فریده محمدی و هدی لقا برازنده گردآوری شده و انتشارات واقفی آن را در ۵۷۱ صفحه، در سال ۱۳۸۱ برای نخستین بار منتشر کرده است.

مروری بر اثر

کتاب شامل مقدمه محمدحسین دیانی و پیشگفتار علی صاحبی، واژگان روان‌شناسی و علوم تربیتی به ترتیب از حروف A تا Z و فهرست منابع است.

محمدحسین دیانی در مقدمه کتاب به روشنی ضرورت و هدف گردآوری کتاب به شیوه استنادی را بیان کرده است. اما پیشگفتار گردآورنده کتاب به شکل غریبی با محتوای کتاب بی‌ارتباط است. صاحبی با رجوع به برخی منابع در زمینه‌های زبان و فلسفه از باطنی و داوری و ورود به مباحثی که استناد به آنها بیانگر داعیه فرهنگ‌نویسی است، خواننده را متعجب می‌کند، چه کتاب یک فرهنگ استنادی است و تعریف فنی یا انتقادی از واژه‌ها در کار نیست و دعوی فرهنگ‌نویسی ندارد. بخشهایی از پیشگفتار گردآورنده کتاب در پی آمده است.

«با نگاهی به وضعیت‌مان به خوبی در می‌یابیم که امروز فرهنگ، تمدن و اندیشه ایرانی در منطقه البروج اضطراب قرار گرفته است. . . مترجمان با اینکه غالباً به اشکالات بسیاری در کار خود برمی‌خورند، به این نکته توجه نمی‌کنند که افکار و اندیشه‌ها متعلق به یک فرهنگ را نمی‌توان به زبان دیگری غیر از زبان آن فرهنگ بیان کرد. . . متأسفانه با نگاهی اجمالی به آثار ترجمه شده چند ساله اخیر مشاهده خواهیم کرد که در نگاه برخی مترجمان، زبان به شیء تبدیل شده است و این نیازمند مطالعه علمی است. . . اما باید توجه داشت که در گستره زبان‌شناسی و روان‌شناسی، زبان از آن

جهت که باعث ایجاد مفاهیم کلی و تفکر مفهومی شده است، اهمیت فردی و نوعی خود را در تاریخ تفکر و تمدن آدمی حفظ می‌کند. . . . اما همچنانکه ویگوتسکی و لوریا معتقدند برای فهم گفتار، فهم کلمات به تنهایی کافی نیست؛ باید اندیشه صاحب گفتار را فهمید. . . . ویگوتسکی برای پردازش معناشناختی واژگان دو سطح قائل است: (۱) سطح معنایی (۲) سطح مضمونی. . . . گذشته از زبان پریشیها و مشکلات زبانی که در این میان به وجود آمده، کاربرد متعدد و معانی مختلف پیشنهاد شده، باعث شده است تا مترجمین، دانشجویان و دانشوران این حوزه در انتخاب برابر نهاده‌ها با مشکلات مختلفی روبرو شده و بعضاً در انتخاب یک معنا بر سر چند راهی بمانند. . . . هدف اصلی، انسجام بخشیدن به فهم درست و دقیق معنا و مضمون واژگان روان‌شناسی به دانشجویان و علاقه‌مندان آثار روان‌شناسی بوده است.»

اما فهرست منابع که از حیث حروف الفبایی به درستی تنظیم نشده است، حاوی ۵۲ منبع است که ۵ منبع آن در حکم منابع اصلی‌اند: واژه‌نامه روان‌شناسی براهنی و همکاران، فرهنگ جامع روان‌شناسی - روان‌پزشکی پورافکاری، فرهنگ علوم رفتاری شعاری نژاد، لغت‌نامه روان‌شناسی منصور، دادستان و راد و فرهنگ توصیفی اصطلاحات روان‌شناسی یایی و طاهری. جز این، یعنی ۴۷ منبع دیگر، برگرفته از فهرست منابع پایانی کتابهای روان‌شناسی، روان‌پزشکی، روان‌سنجی، آماری، روش تحقیق و تعلیم و تربیت هستند.

در باب کاستیهای کتاب، باید به ابهاماتی اشاره کرد که بر کتاب سایه افکنده‌اند.

فقدان شماری از منابع شناخته شده، برای نمونه کتاب اصول روان‌شناسی ترجمه صناعی، . . .

نبود کتابهایی در زمینه‌های اصلی روان‌شناسی همچون روان‌شناسی اجتماعی، روان‌شناسی صنعتی، . . .

مرجع تطبیق تخصص تحصیلی مؤلفین با آثار؛ «از میان آثار دانشگاهی تنها کتابهایی انتخاب شدند که مؤلفان یا

مترجمان آنها در زمینه اثر ترجمه یا تألیف شده تخصص دانشگاهی داشتند». برای نمونه مشکل گزینشی شکرکن چه بوده؟

اساس اولویت‌بندی منابع؛ «از آن میان واژگان روان‌شناسی دکتر محمدتقی براهنی و همکاران به عنوان الگو برای مدخلهای

اصلی واژگان برگزیده شده»، چرا فرهنگ علوم رفتاری دکتر شعاری نژاد الگوی کار قرار نگرفته است؟ مزیت واژگان روان-

شناسی دکتر محمدتقی براهنی و همکاران در چه بود، که به عنوان الگو برای مدخلهای اصلی واژگان برگزیده شد؟

آیا بهتر نبود که گردآورنده کتاب در پیشگفتار خود به جای بحث در باب فهم گفتار و اندیشه، به این پرسشها پاسخ می‌گفت.

کاستیهای دیگر، آوردن واژه «مؤلف» به جای «گردآوری و تدوین» در عنوان روی جلد فارسی کتاب (که در کتابنامه به

درستی آمده است)، ترجمه غلط عنوان کتاب به انگلیسی در پشت جلد کتاب و جاافتادن واژه «استنادی»، از عنوان انگلیسی

کتاب است.

اما، در مجموع، باید تلاش گردآورنده کتاب و همکارانش را از این جهت ستود، که کتاب، پراکندگی و اغتشاش و بی‌توجهی

به تعاریف فنی در کاربرد اصطلاحهای روان‌شناسی را در نزد مؤلفان و مترجمان برگزیده به خوبی آشکار می‌سازد.

سخن آخر

امید است گردآورنده اصلی کتاب با توجه به تخصصشان به تألیف یک لغت‌نامه جامع و ارزشمند در زمینه روان‌شناسی

بالینی همت گمارند.